

עבדו את ה' בשמחה

הרב סיני אדלר

"השמחה שישמח אדם בעשיית המצוה ובאהבת האל שציוה בהן, עבודה גדולה היא, וכל המונע עצמו משמחה זו ראוי להפרע ממנו, שנאמר: תחת אשר לא עבדת את ה' אלוקיך בשמחה ובטוב לבב (דברים, כח, מז). וכל המגיס דעתו וחולק כבוד לעצמו ומתכבד בעיניו במקומות אלו חוטא ושוטה, ועל זה הזהיר שלמה ואמר: אל תתהדר לפני מלך (משל, כה, י). וכל המשפיל עצמו ומקל גופו במקומות אלו הוא הגדול המכובד העובד מאהבה, וכן דוד מלך ישראל אמר (שמ"ב, ו, כב): ונקלתי עוד מזאת והייתי שפל בעיני. ואין הגדולה והכבוד אלא לשמוח לפני ה', שנאמר (שם, טז): והמלך דוד מפזז ומכרכר לפני ה' וגו'."

(רמב"ם, הל' לולב, ח, טו)

ישנן תקופות בשנה המוגדרות כזמן שמחתנו, שמצוה עלינו להיות שמחים לפני ה' ובאותם זמנים השמחה מצד עצמה מצוה היא. אולם מדברי הרמב"ם אנו למדים, שאף במצוות שמצווים אנו לקיים במשך כל ימות השנה, לא די שנקיים אותן ונהדר בדקדוקיהן, אלא חובה עלינו לקיים את כולן מתוך שמחה. שמחה זו אינה בכחינת הידור גרידא, אלא היא תנאי במעשה המצוה עצמו. בהעדרה עלולה חלילה להתקיים התוכחה, על כל המשמעות שבה, ואין לך הוכחה גדולה מזו עד כמה שמחה זו הכרחית בקיום המצוות. ונשאלת השאלה, כל כך למה? מדוע אין להסתפק בקיום התורה על כל פרטיה ודקדוקיה כפי שנצטוונו? לכאורה, צריך היה לצאת ידי חובת שמירת התורה, על מצוות עשה ולא תעשה שבה, גם בלי שמחה, ומדוע בלעדיה עומדת כל עבודת ה' בסימן שאלה גדול?

הגמרא במס' שבת, פח, א, אומרת:

"ויתיצבו בתחתית ההר, א"ר אבדימי בר חמא בר חסא: מלמד שכפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית, ואמר להם, אם אתם מקבלים התורה מוטב, ואם לאו שם תהא קבורתכם. א"ר אחא בר יעקב: מכאן מודעא רבה לאוריתא. אמר רבא: אעפ"כ הדור קבלוה בימי אחשורוש, דכתיב: קיימו וקבלו היהודים, קיימו מה שקבלו כבר."

"מודעא רבה לאוריתא", מפרש רש"י: "שאם יזמינם לדין, למה לא קיימתם מה שקבלתם עליכם, יש להם תשובה שקבלוה באונס". ועלי המילים "בימי אחשורוש" אומר רש"י: "מאהבת הנס שנעשה להם". שני מצבים בקיום התורה על ידי עם ישראל: בתחילה, כאשר הקב"ה כפה עליהם הר כגיגית, קיימו את התורה על כל מצוותיה, אולם הקיום היה תוצאה של כפיה, נסיכות חיצונית אילצו את העם לקבל את התורה, וקיומה במשך דורות רבים היה תוצאה של אילוץ זה. ישראל עשו רצונו של הקב"ה אך רק בגלל שהקב"ה רצה, ורצונם שלהם כל עימם, ועל כגון דא נאמר: מודעא רבה לאורייתא. שינוי מהפכני במצב זה קרה בימי אחשורוש. קיימו וקבלו, קיימו מה שקבלו כבר. אותה תורה שקבלוה מזה זמן רב, אי אפשר היה לומר במשך כל התקופה שאמנם גם קיימוה. רק בזמן אחשורוש קרה השינוי, מצב של אונס נהפך למצב של רצון. דורם של מרדכי ואסתר ראה שהתרחשויות

הינן אצבע אלקים ומה שקורה נעשה ע"י ההשגחה העליונה. למרות שהקב"ה מסתתר ואינו מחולל ניסים גלויים, הבינו שלמעשה מתרחש סביבם נס גדול ומתוך אהבתו הם מגיעים להכרה שאת התורה יש לקיים מתוך רצון. חדל המצב של "כפה עליהם הר כגיגית", של קיום התורה מתוך כפיה ויראה בלבד, והחל מצב חדש של "קיימו וקבלו", של קיומה מתוך רצון חפשי ואהבה.

השוני היסודי, בין קיום מתוך כפיה לבין זה שהוא מתוך רצון, מוצא את ביטויו באופן העשייה. כאשר עושה אדם דבר מתוך אילוף חיצוני, ודאי אינו עושה מתוך שמחה. לא כך כאשר פועלים מתוך רצון חפשי, מתוך הכרה עצמית ומתוך אהבה, אז נעשים הדברים בשמחה רבה שאין גבול לה. כאשר התרומם עם ישראל לדרגה כזאת של קיום מצוות התורה, הפך קיום המצוות להתפרצות של שמחה אדירה. מסתבר שמשום כך נתקנו ימי פורים לשמחה, שהרי בימים אלה קבל קיום התורה משמעות חדשה – קיום המצוות מתוך שמחה.

וזה הציווי לכל ימות השנה, לעבוד את ה' בשמחה, לקיים את המצוות לא מתוך הכרח אלא מתוך הבנה ורצון, כשהשמחה המלווה את קיום התורה ושמירתה היא אמנם עדות נאמנה לכך. הרמב"ם, בהלכה הנ"ל, כותב: "השמחה שישמח אדם בעשית המצוה... עבודה גדולה היא", שמחה זו איננה מצב רוח רגעי אלא דרגה גבוהה בעבודת ה' שכדי להגיע אליה יש לעמול ולהתיגע. איך מגיעים לידי כך? הרי השמחה בקיום המצוות מוטלת על כולם ויש לחפש את הדרך המביאה אליה. נלמד מדורם של מרדכי ואסתר אשר הצליחו בכך: דרך האמונה בהשגחה והכרת הטובה לקב"ה.

בימי מרדכי ואסתר התרוממו לדרגה זאת ע"י התבוננות במתרחש, הסתכלות שהביאה אותם לידי העמקת האמונה בהשגחה פרטית ומתוך כך לידי אהבת ה' ואהבת התורה. העמקת האמונה מחייבת להקדים ולעקור את רעיון המקריות בחיים, רעיון שהוא סמלו של עמלק, "אשר קרך בדרך" (קרך – מלשון: מקרה), הכופר בהשגחה אלוהית ורואה בכל יד המקרה בלבד (ועי' בדברי הגרי"מ חרל"פ זצ"ל בספרו מי מרום, נימוקי המקראות, על מגילת אסתר, ו, יג).

בשמות יט (ד-ה) נאמר: "אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים ואשא אתכם על כנפי נשרים ואביא אתכם אלי. ועתה אם שמוע תשמעו בקולי ושמרתם את בריתי והייתם לי סגולה מכל העמים כי לי כל הארץ". ונראה שיש לפרש, כי הקב"ה דרש מעם ישראל לשמוע בקולו ולשמור את בריתו, מכיוון שהם אשר ניצלו מיד המצרים וזכו לישועת ה' להיות קרובים אליו. הכרת הטובה להקב"ה על גאולתו מחייבת אותם להיות ממלכת כהנים וגוי קדוש. אותו הדור לא זכה כנראה להשכיל ולהתעלות לדרגה זו, של קבלת התורה מרצון, ועדין היה צורך לכוף עליהם הר כגיגית. לא כך בדור של מרדכי ואסתר, אשר הכירו בניסים שנעשו להם, והאמונה שה' עשה להם כל זאת הביאה אותם לידי הכרת טובה, לידי "קיימו וקבלו", קבלו את התורה מרצון וממילא קיימוה בשמחה.

החובה להתבונן בנעשה מסביב, ולראות את חסדי ה' ואת נסיו אשר בכל יום עמנו, מוטלת גם עלינו. ראייה נכונה זו, חיזוק האמונה בהשגחה פרטית והכרת טובה אמיתית וחמידיית יבאו בעז"ה לדרגת השמחה בעבודת ה' ולקיום הכתוב "עבדו את ה' בשמחה".